

Таким чином, підприємство, що максимізує прибуток, вибирає такий обсяг використання ресурсів, щоб відношення витрат, що виникають при використанні ресурсу, до його граничного продукту, було однаковим для всіх економічних ресурсів і дорівнювало граничному доходу.

Отже, правило максимізації прибутку означає, що кожен ресурс використовується доти, доки його граничний продукт у грошовому виразі дорівнює його ціні. Тому, згідно з теорією граничної продуктивності, кожен чинник виробництва одержує той дохід, який він створює, тобто одержує свою частку доходу у певній формі: робітник – заробітну плату, власник капіталу – прибуток і відсотки, власник землі – ренту.

Література

1. Нестеренко О.П. Історія економічних вчень: Опорний конспект. – К.: МАУП, 1998. – 104 с.
2. Русак Н.А., Русак А.В. Фінансовий аналіз суб'єкта господарювання. – К.: Вища шк., 1997. – 309 с.
3. Савицька Т.В. Аналіз господарської діяльності підприємства. – Мінськ: Нове видання. – 1999. – С. 512-536.
4. Шваб Л.І. Економіка підприємства: Навч. пос. 2-е вид. – К.: Каравела, 2005. – 568 с.

УДК 336.71:347.734(477)

Доц. С.М. Лобозинська, канд. екон. наук –
Львівський НУ ім. Івана Франка

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Досліджено особливості правового регулювання діяльності банків України. Розглянуто основні проблеми чинного банківського законодавства та запропоновано шляхи їх подолання.

Ключові слова: закони, нормативні акти, правове поле, правове регулювання, регуляторні акти.

Doc. Sophia Lobozińska – Lviv NU named after Ivan Franko

The law regulation of the banking activity in the Ukraine

The hangs of the law regulation of the Ukrainian banking activity are researched in the article. The author reviews basic problems of the active banking legislation and recommends the ways to solve them.

Keywords: laws, normative acts, legal field, law regulation, regulating acts.

Починаючи з XX ст., характерною рисою ринкової економіки є визначальна роль держави у подальшому розвитку взаємозв'язків між суб'єктами ринку. Банківська система – це особливий вид економічної діяльності, який без регулюючого впливу держави набирає ознак хаотичності, непрогнозованості, призводить до фінансового краху. Саме тому державне регулювання банківських систем необхідно розглядати як цілісну систему взаємовідносин регулюючих органів та банківських структур, основними особливостями якої є специфічний спосіб взаємозв'язку й взаємодії її складових елементів.

Цю проблематику досліджували вітчизняні вчені Н. Рогова, І. Плужніков, А. Яценюк, О. Кіреєв, В. Геєць, а також зарубіжні вчені – Дж. Кейнс, П. Абба, Г. Левіс, Дж. Дью, Т. Сімпсон, А. Сімановський, А. Образцов та ін.

У працях перелічених вчених розглянуто тільки окремі аспекти регулювання банківської діяльності, які в основному стосуються банківського нагляду. Водночас, недостатньо наукових праць присвячено дослідженню правового регулювання банківської системи.

На нашу думку, державне регулювання банківської системи України має бути спрямовано на: створення нормативно-правового поля діяльності комерційних банків, власне таке регулювання відповідало б сучасним тенденціям банківської діяльності; побудову системи взаємозв'язків та взаємозалежності між державними органами влади при реалізації фінансової та монетарної політики; формування конкурентоспроможності вітчизняної банківської системи за умов світових інтеграційних процесів; здійснення ефективного та своєчасного нагляду за дотриманням чинного банківського законодавства банками України; координацію діяльності державних урядових структур на ринку зовнішніх запозичень.

Кожен з перелічених напрямків державного регулювання банківської системи України потребує особливого дослідження. Детальніше розглянемо законодавчу та нормативно-правову базу діяльності вітчизняних банків.

Нормативно-правове поле регулювання банківської справи в Україні почало формуватися з часу проголошення незалежності України. Враховуючи важливість банківського регулювання у забезпеченні стабільності у розвитку економіки в Україні, існує спеціальне банківське законодавство.

Основою банківського законодавства є Конституція України. Всі законодавчі та нормативно-правові акти повинні прийматися з врахуванням принципів та положень Основного Закону держави. Саме такі документи формують адекватну правову інфраструктуру у державі, в якій існує верховенство закону.

Правова інфраструктура банківського регулювання в Україні має три рівні:

1) *Законодавство*. За відсутності єдиного систематизованого нормативно-правового акту, норми якого б урегульовували взаємовідносини, що виникають у сфері банківської діяльності, такого, як наприклад, Банківський кодекс, банківське законодавство, класифікують як загальне, такі спеціальне. До загального законодавства належать Закони України, які визначають основні принципи діяльності суб'єктів ринку, наприклад, Закон України "Про господарські товариства", "Про цінні папери та фондовий ринок", Закон України "Про державне регулювання ринку фінансових послуг", Закон України "Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні", Закон України "Про інвестиційну діяльність", Закон України "Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, Закон України "Про оподаткування прибутку підприємств" тощо.

Спеціальне законодавство спрямоване на врегулювання взаємовідносин між суб'єктами ринку банківських послуг. До нього належать Закон України "Про банки і банківську діяльність", Закон України "Про Національний банк України", "Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати", Закон України "Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб", Закон України "Про платіжні системи та переказ коштів в Україні".

2) *Серії регулятивних правил.* Регулятивні (підзаконні нормативні) акти стосуються безпосередньо правил здійснення банківських операцій, які розробляють компетентні наглядові органи. Сюди можна віднести Постанови Кабінету Міністрів, Постанови Правління НБУ, Укази Президента. Приклади охоплюють і правила регулювання достатності капіталу; порядок формування обов'язкових резервів; правила здійснення валютних операцій тощо.

3) *Роз'яснення та коментарі до нормативно-правових документів.* Це інтерпретація нормативно-правових актів, що надає наглядовий орган для деталізації своїх дій щодо застосування законодавства або регулятивних правил.

Особливе місце у процесі формування правового поля діяльності банків відводять НБУ. Здійснення його правотворчої діяльності регламентується:

- правилами підготовки, надсилання та обліку проектів законодавчих актів та законодавчих пропозицій, що вносяться на розгляд Верховної Ради України Національним банком України у порядку законодавчої ініціативи, затверджених постановою Правління Національного банку України від 23.02.1998 р. № 60;
- інструкцією про порядок підготовки, видання, реєстрації та систематизації нормативно-правових актів Національного банку України, затвердженої постановою Правління Національного банку України від 30.12.99 № 634;
- методикою проведення аналізу впливу регуляторного акта Національного банку України та Методикою відстеження результативності регуляторного акта Національного банку України, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України і Національного банку України від 14 квітня 2004 р. № 471.

Нормативно-правові акти центрального банку України видають у формі постанов Правління НБУ та затверджених ними інструкцій, положень, правил. Нормативні акти НБУ підлягають обов'язковій державній реєстрації в Міністерстві юстиції України та набувають чинності через десять днів після їхньої реєстрації, якщо в них самих не встановлено пізніший термін набуття юридичної сили.

Вітчизняному банківському законодавству характерно: багаторівневий характер правового регулювання банківської діяльності та наявності значної кількості підзаконних нормативних актів; відсутність єдиного кодифікованого акту з банківської діяльності; динамічність норм банківського права, постійне внесення змін і доповнень до нормативних актів; суперечність та складність багатьох нормативних актів, їх неузгодженість з актами, що стосуються ринкового господарювання.

Для того, щоб мінімізувати можливий негативний вплив нормативно-правового акту НБУ на подальший розвиток банківської системи, проект регуляторного акту проходить наступні процедури:

- підготовка аналізу регуляторного впливу відповідно до Методики проведення аналізу впливу регуляторного акта Національного банку України;
- забезпечення оприлюднення повідомлення про оприлюднення проекту у "Віснику Національного банку України" або на Сторінці Національного банку в мережі Інтернет, яке містить стислий виклад змісту проекту, поштову та електронну адресу, куди можна надсилати зауваження та пропозиції до проекту, інформацію про спосіб оприлюднення проекту та відповідного аналізу регуляторного впливу, інформацію про термін, протягом якого приймаються зауваги та пропозиції від фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань до цього проекту, та спосіб надання таких зауважень і пропозицій;

- не пізніше п'яти робочих днів з дня оприлюднення повідомлення про оприлюднення проекту забезпечення з метою отримання зауважень від фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань оприлюднення цього проекту та аналізу регуляторного впливу цього проекту відображаються у "Віснику Національного банку України" або на Сторінці Національного банку в мережі Інтернет після узгодження їх із заступником Голови Національного банку та підписання Голови Національного банку;
- розгляд зауваг та пропозиції до проекту від фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань, за результатами цього розгляду підготовка та подання на розгляд Правління Національного банку порівняльної таблиці до проекту, яка містить редакцію проекту, що був оприлюднений, зміст зауважень та пропозицій до проекту, інформацію про врахування отриманих зауважень та пропозицій або про їх відхилення (з відповідним обґрунтуванням), остаточну редакцію проекту. Термін, протягом якого від фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань приймаються зауваги та пропозиції до проекту нормативно-правового акта, установлюється головним виконавцем законопроекту і не може бути меншим, ніж один місяць та більшим, ніж три місяці з дня оприлюднення проекту регуляторного акта та відповідного аналізу регуляторного впливу;
- після прийняття регуляторного акта здійснюється:
 - базове відстеження – до дня набрання чинності регуляторним актом або більшістю його положень з метою оцінки стану суспільних відносин, на врегулювання яких спрямована дія акта;
 - повторне відстеження – через рік після набрання чинності актом або більшістю його положень, але не пізніше ніж через два роки, якщо рішенням регуляторного органу, який прийняв цей акт, не встановлено більш ранній термін, з метою оцінки ступеня досягнення цим актом визначених цілей;
 - періодичне відстеження здійснюється раз на три роки, починаючи з дня виконання заходів з повторного відстеження, в тому числі у разі, коли дію акта, прийнятого на визначений термін, було продовжено з метою оцінки ступеня досягнення актом визначених цілей.

Не зважаючи на трудомісткі процедури аналізу регуляторних актів НБУ, спостерігається значна їхня невідповідність чинному законодавству, що спричиняє шквал судових позовів з боку банків проти НБУ. За таких умов особливої ваги набуває процес пошуку шляхів вдосконалення вітчизняного законодавства. Одним з варіантів вирішення цієї проблеми є вивчення та впровадження кращих здобутків нормотворчої діяльності центральних банків зарубіжних країн у сучасну вітчизняну банківську практику. Поруч з цим, існує реальна потреба адаптації, гармонізації та апроксимації чинних та майбутніх вітчизняних правових актів з основними положеннями та нормами законодавства Євросоюзу.

Отже, з метою забезпечення умов для приведення у відповідність основних засад інтеграційного розвитку вітчизняної банківської системи до світових стандартів доцільно реалізувати систему послідовних заходів правового характеру, що охоплюють:

- проведення масштабних досліджень нормативно-правових актів НБУ на предмет їх відповідності чинному законодавству. За результатами проведеного аналізу розробити механізм їх узгодження, уникаючи при цьому подвійних стандартів;
- систематизацію наявних законодавчих та нормативних правових документів в єдиний кодифікований акт – Кодекс банківської діяльності;

- надання правовій базі регулювання діяльності банків ознак стабільності та прогнозованості розвитку;
- розробку норм банківського законодавства щодо забезпечення належного рівня корпоративного управління в банках України.
- вдосконалення існуючого законодавства щодо: організації банківського нагляду; застосування інструментів грошово-кредитної політики, захисту прав кредиторів; участі банків на фондовому ринку; а також розробку правових положень діяльності філій іноземних банків в Україні.

Література

1. **Рябініна Л.** Роль національного банку та законодавчих актів України в її економічному розвитку// Економіка та держава. – 2004, № 8. – С. 34-47.
2. **Тігіпко С.** Стратегічні напрямки інтеграційного розвитку банківської системи України// Вісник Української академії банківської справи. – 2004, № 1 (16). – С. 3-9.
3. **Старинський М.** Порівняльне банківське право. – Суми: Університетська книга, 2006. – 299 с.

УДК 334.012.64:338.13

Доц. Н.Г. Міценко;
магістр О.М. Кринська – Львівська КА

ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Окреслено сучасний стан та основні тенденції розвитку малого бізнесу в Україні. Висвітлено основні проблеми ефективної діяльності малих підприємств та запропоновано конкретні шляхи їх вирішення

Doc. N.G. Mitcenko, master's degree O.M. Krynska – Commercial Academy of Lviv

The problems of effective activity of small enterprises and the methods of their solving

Article deals with a modern state and principle tendencies of small business development in Ukraine. Main problems of effective activity of small enterprises are examined, and specific methods of their solving are suggested

В Україні триває процес реформування економіки, безповоротно зникає практика адміністративного керування економічними процесами як у країні в цілому, так і на місцях розвивається малий сектор економіки. Малий бізнес повинен стати ефективним видом підприємницької діяльності завдяки своїй гнучкості та здатності швидко реагувати на зміни ринкової кон'юнктури. Тому необхідно осмислити сучасні тенденції та особливості розвитку малих підприємств, з'ясувати їх роль в економіці країни і виявити передумови та проблеми подальшого ефективного функціонування. Окремі питання розвитку малого бізнесу розглянуто в наукових працях Л. Воротиної, С. Мочерного, М. Долішнього, А. Кисельова, З. Варналія, В. Тирпака, Л. Грицаєнка та ін. Однак зазначена проблема у вітчизняній літературі залишається недостатньо розробленою.

Як зарубіжний досвід, так і сьогоднішні реалії економічного життя України підтверджують важливість малого сектора у вирішенні проблеми зайнятості населення, оновлення техніки та технологій, швидкому насиченні споживчого ринку. Нині малі підприємства України забезпечують надходження